

Мардус Наталія Юріївна,
д.е.н., професорка кафедри обліку і фінансів,
Штефінюк Аліна Сергіївна,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут,
м. Харків, Україна

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Своєчасна підготовка достовірної та повної інформації з необхідним користувачам бухгалтерської звітності рівнем деталізації про складові власного капіталу обумовлена високим рівнем організації процесу підготовки такої інформації. Прийняття рішень щодо зміни власного капіталу за результатами аналізу фінансового стану підприємства базується на даних бухгалтерського обліку.

Встановлено, що на організацію бухгалтерського обліку власного капіталу, зокрема, такої його складової, як статутний (зареєстрований) капітал, визначальний вплив чинить організаційно-правова форма підприємства (наприклад, акціонерне підприємство).

На рівні облікової політики підприємства, що досліджується, даний фактор впливає на методику облікового відображення складових власного капіталу: аналітичний облік неоплаченого і статутного капіталу, порядок погашення заборгованості учасників за внесками до статутного капіталу, механізм розподілу чистого прибутку, порядок відшкодування внесків учасникам при їх виході з товариства тощо. Облікові процедури для колективного неакціонерного підприємства визначаються ступенем відповідальності (обмежена, додаткова чи повна) та характером товариства (повне чи командитне). Відповідно, методика бухгалтерського обліку формування статутного капіталу господарського товариства залежить від його виду [1].

Організація бухгалтерського обліку представляє собою систему практичного здійснення прийомів і способів відображення господарських операцій, яка повністю забезпечує дієвий контроль і всебічний аналіз господарської діяльності підприємства при мінімальних затратах праці і засобів на ведення обліку. Так, організація бухгалтерського обліку власного капіталу знаходиться безпосередньо в компетенції власників підприємства. Тобто власник несе відповідальність за організацію бухгалтерського обліку і забезпечення фіксації фактів здійснення всіх господарських операцій щодо формування та використання складових власного капіталу у первинних документах, зберігання документів, реєстрів і звітності впродовж встановленого терміну [2].

Формування власного капіталу та фінансово-господарські операції, що впливають на його розмір, становлять не тільки сутність фінансово-

господарської діяльності суб'єкта господарювання, а й його конкурентоспроможність та подальший розвиток.

Планом рахунків призначено рахунок 40 "Зареєстрований (пайовий) капітал". Зареєстрований капітал – юридично оформлена, офіційно об'явлена і належним чином зареєстрована частина внесків власників до капіталу підприємства.

Рахунок 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» призначений для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу.

Рахунок 40 "Зареєстрований (пайовий) капітал" має такі субрахунки:

401 "Статутний капітал"

402 "Пайовий капітал"

403 "Інший зареєстрований капітал"

404 "Внески до незареєстрованого статутного капіталу"

За кредитом субрахунку 40 Зареєстрований (пайовий) капітал відображається збільшення статутного капіталу, за дебетом – його зменшення (вилучення). Сальдо на цьому субрахунку повинне відповідати розміру статутного капіталу, який зафіксовано в установчих документах підприємства.

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу за кожним засновником, учасником, акціонером тощо.

На субрахунку 402 «Пайовий капітал» відображається і узагальнюється.

Після державної реєстрації статутний капітал, зафіксований у Статуті, відображається за кредитом рахунку 401 "Статутний капітал" у кореспонденції з рахунком 46 "Неоплачений капітал". Також розмір статутного капіталу на початок і кінець року, що відображається у Балансі (Звіт про фінансовий стан) повинен відповідати сумі по статті "Зареєстрований (пайовий) капітал" Звіту про власний капітал.

Також необхідно перевірити інший капітал, інші внески, первинні документи, реєстри обліку, операції із без коштовного отримання підприємством необоротних активів, які акумулюються на субрахунку 424 "Безоплатно одержані необоротні активи", інші види додаткового капіталу, резервний капітал (рахунок 43 "Резервний капітал"), особливо звірити його розмір, зазначений у Головній книзі, журнал 7 та відображення у фінансовій звітності у Балансі (Звіті про фінансовий стан), Звіті про власний капітал.

Рахунок 41 "Капітал у дооцінках" призначено для обліку і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід).

Залишок на цьому рахунку зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо.

На рахунку 42 «Додатковий капітал» відображаються суми дооцінки необоротних активів безоплатно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб та інші види додаткового капіталу.

Для узагальнення інформації про стан і рух резервного капіталу підприємства планом рахунків призначено рахунок 43 «Резервний капітал», за кредитом якого відбувається створення резервів, а за дебетом – їх використання. Сальдо цього рахунка відображає залишок резервного капіталу на кінець звітного періоду, що дозволяє контролювати динаміку його зміни і дотримання мінімального розміру.

На рахунку 46 «Неоплачений капітал» підприємства узагальнюють інформацію про зміни у складі неоплаченого капіталу підприємства. За 15 дебетом даного рахунку відображається заборгованість засновників (учасників) господарського товариства за внесками до статутного капіталу підприємства, а за кредитом — погашення заборгованості за внесками до статутного капіталу.

При зменшенні статутного капіталу, здійснюваному для збільшення додаткового капіталу, а також для покриття збитків діяльності, то в даному випадку відображається такою кореспонденцією рахунків: дебет рахунку 40 кредит субрахунку 425 «Інший додатковий капітал».

Так, організуючи облік власного капіталу необхідно враховувати наступні фактори: форму власності; організаційно-правову форму господарювання; кількість засновників.

Основними завданнями організації обліку власного капіталу є: забезпечення обліку даних та узагальнення інформації про стан і рух власного капіталу; контроль за правильністю і законністю формування власного капіталу; своєчасне, повне, правильне відображення розміру і всіх змін власного капіталу; контроль за раціональним розподілом прибутку за відповідними фондами; організація аналітичного обліку на рахунках власного капіталу для своєчасного отримання достовірної інформації; правильне відображення в регістрах обліку і звітності операцій з власним капіталом.

Список використаних джерел:

1. Козаченко Д. М., Мардус Н. Ю. *Теоретичні аспекти обліку, аудиту та аналізу власного капіталу підприємства. Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 5-ї Всеукр. наук.-практ. конф., 14-15 квітня 2022 р. / оргком.: Л. Дорогань-Писаренко [та ін.] ; Полтав. держ. аграрний ун-т. Полтава, 2022. С. 104-106.*

2. Мардус Н. Ю. *Правові засади аудиту фінансової звітності. Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я: тези доп. 29-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2021, [18-20 травня 2021 р.] : у 5 ч. Ч. 3 ред. Є. І. Сокол. Харків : Планета-Прінт, 2021. С. 134.*